

Precair werk als springplank uit de criminaliteit?

Meike Koop
Avans Hogeschool
mail@meikekoop.nl

Bart Reedijk
Gemeente Vlaarding
info@bartreedijk.com

Samenvatting

In dit artikel vragen we ons af welke invloed specifiek precair werk heeft op het *desistance*-proces bij jongvolwassenen die zijn veroordeeld voor *high impact crime* en georganiseerde criminaliteit. Methoden van dataverzameling waren gedurende een periode van twee jaar meerdere keren per maand participierend observeren in de praktijk van een re-integratieofficier, interviews, dossierstudie en reflectiegesprekken. In het artikel worden exemplarisch vier casussen nader beschreven. Kwalitatief hoogwaardige arbeid wordt gezien als trigger in het *desistance*-proces terwijl precare arbeid juist wordt gezien als ook precariserend voor andere leefgebieden en als risicofactor voor persistentie in criminaliteit. Jongvolwassenen die in de criminaliteit hebben gewerkt, komen echter door hun slechte arbeidsmarktpositie vooral in aanmerking voor precair werk. We zien dat de jongvolwassenen toeleiden naar precair werk desondanks positief kan bijdragen aan het *desistance*-proces, als *desistance*-bevordering in de context van precair werk gericht is op een combinatie van transitiegerichte positieve zingeving en informeel en formeel leren.

Abstract

Precarious work as a springboard out of crime?

In this article, we examine the impact of precarious work on the *desistance* process among young adults convicted of high-impact crimes and organized crime. Data collection methods included participant observation in the practice of a reintegration officer several times a month over a two-year

period, interviews, case studies, and reflective discussions. The article describes four cases by way of example. High-quality employment is seen as a trigger in the desistance process, while precarious work is viewed as increasing precariousness in other life domains as well, and as a risk factor for persistence in criminal activity. However, young adults with a criminal background are often only eligible for precarious work due to their poor labor market position. We find that guiding young adults towards precarious work can still positively contribute to the desistance process if assisted desistance in the context of precarious work focuses on a combination of transitional positive meaning, and informal and formal learning.

Keywords: organized crime, high-impact crime, young adult offenders, assisted desistance, precarious work

Inleiding

In dit artikel kijken we naar de invloed van precair werk op het *desistance*-proces van criminele jongvolwassenen die door een re-integratieofficier worden begeleid. Eerst staan we stil bij hoe processen van precarisering, ook door werk, met criminaliteit samenhangen. Vervolgens gaan wij nader in op het doorbreken van criminaliteit door desistance. We laten aan de hand van concrete casuïstiek zien dat precair werk niet precariserend hoeft uit te pakken maar juist kan bijdragen aan het doorbreken van een vicieuze cirkel van precarisering.

Precarisering

Burgers uit de latente klassen ‘precariaat’ en ‘onzeker werkenden’ beschikken door een combinatie van structurele, individuele en situationele factoren over minder economisch kapitaal, sociaal kapitaal, cultureel kapitaal en persoonskapitaal dan de rest van de bevolking (Vrooman et al., 2023). De kapitaalarmoede is concreet op alle leefgebieden terug te zien: ‘wonen’ (bijvoorbeeld slechte huisvesting en dakloosheid), ‘financiën’ (bijvoorbeeld problematische schulden en langdurige armoede), ‘sociale relaties’ (bijvoorbeeld beperkt sociaal steunnetwerk), ‘lichamelijke gezondheid’ (bijvoorbeeld chronische ziektes, kortere levensverwachting), ‘psychische gezondheid’ (bijvoorbeeld stemmingsstoornissen, verslaving), ‘zingeving’ (bijvoorbeeld betekenisloosheid ervaren, gebrek aan perspectief op verbeterde

levenskwaliteit) en ‘werk en activiteiten’ (bijvoorbeeld precare arbeid, crimineel bijverdienen). Als de kwaliteit van een of meerdere leefgebieden slecht is, kan een vicieuze cirkel van multidimensionale precariserend ontstaan met constante, langdurige stress als gevolg. Dergelijke stress heeft een negatief effect op het vermogen goed overwogen keuzes te maken en versterkt de gerichtheid op primaire behoeften en kortetermijndenken, met geen of zeer weinig ruimte voor langetermijngerichtheid (Franken et al., 2022). Jeugdigen die onder dergelijke precare omstandigheden opgroeien, hebben grotere kans om als volwassenen in precariteit te blijven leven (Vrooman et al., 2023). Ook hebben zij een hoger risico als jongere of jongvolwassene crimineel actief te worden (Abraham & Spapens, 2021; Slotboom et al., 2023).

Impact precair werk

We spreken van precair werk als de arbeidskwaliteit multidimensionaal slecht is door ongunstige primaire en secundaire arbeidsvoorwaarden, sociale en fysieke onveiligheid, fysiek en mentaal zwaar belastend werk, weinig autonomie in de werkuitvoering en verminderde tot geen kansen voor formeel en informeel leren (Standing, 2021; Kalleberg, 2009). Hieronder beschrijven we hoe dergelijk werk precariserend kan inwerken op de leefgebieden.

Tijdelijke en flexibele contracten met lage uurlonen brengen financiële onzekerheid met zich mee, en rechten en bescherming kunnen beperkt zijn. Het komt voor dat precare arbeiders vanuit schijnzelfstandigheid of geheel zonder legaal arbeidscontract werken. Mensen die te weinig uren werken om financieel rond te komen en bij wie tewerkstelling en werkloosheid elkaar afwisselen, kunnen onder sommige omstandigheden een beroep doen op het sociale zekerheidsstelsel (Bosmans et al., 2016; Standing, 2021). Fluctuerend inkomen brengt echter nieuwe kwetsbaarheden met zich mee als uitkeringen teruggevorderd worden (Franken et al., 2022).

Precair werk zet de sociale relaties onder druk. De arbeidsmarktpositie is verzwakt door bijvoorbeeld beperkte collectieve werknemersrechten en een geringe individuele onderhandelingsmacht. Ook gaat precair werk geregeld gepaard met een werksfeer van pesten, stigmatisering en geweld (Bosmans et al., 2016). Precair werk kan de fysieke en mentale gezondheid aantasten en negatief bijdragen aan het leefgebied ‘zingeving’ doordat het werk als fysiek en emotioneel zwaar, maar ook als zinloos kan worden ervaren (Standing, 2021; Wielers, 2023; Van Doorn & Vijay, 2024). Werkstress kan ontstaan door

beperkingen in de autonomie in werkzaamheden wat betreft werktempo en volgorde van handelingen (Standing, 2021; Van Doorn & Vijay, 2024). Wat echter precies door individuele werknemers als precariserend wordt ervaren en welke agency-factoren daarbij een rol spelen, verschilt (Allan et al., 2021).

Het leefgebied ‘werk en activiteiten’ staat ook onder druk omdat het ontwikkelperspectief beperkt kan zijn. Precair werkenden worden door hun werkgevers vaak gezien als ‘vluchtige’ en inwisselbare werkkrachten waarin niet hoeft te worden geïnvesteerd ten behoeve van opwaartse mobiliteit (Bosmans et al., 2016). Werkgevers bieden aan tijdelijke arbeidskrachten minder tot geen gelegenheid tot formele vormen van leren zoals gerichte trainingen, idealiter uitmondend in opleidingscertificaten. Arbeiders met tijdelijke contracten vallen zodoende vooral terug op informeel werkplekleren. Dit terwijl tijdelijk werk waarin informeel leren en formele opleiding worden gecombineerd, de grootste kansen biedt om de arbeidsmarktpositie en beroepsstatus te verbeteren (Ferreira et al., 2018).

Bovengenoemde precarisering is in de afgelopen twee decennia vanuit communitaristisch perspectief als maatschappelijke misstand geduid. Neoliberale overheden zouden individuen onterecht verantwoordelijk maken voor hun eigen geluk. Zij zouden juist met onder andere de toenemende flexibilisering van de arbeidsmarkt, verzwakking van het sociale zekerheidsstelsel, en vergroting van de globale economische afhankelijkheid en concurrentiedruk structurele factoren creëren die zorgen voor ongelijkheid en precarisering (Standing, 2021; Wielers, 2023; Van Doorn & Vijay, 2024). Meer empathie en beschermend overheidsbeleid zouden noodzakelijk zijn om precarisering tegen te gaan en welzijn en veiligheid in de samenleving te vergroten (Standing, 2021; Kalleberg, 2009; Wielers, 2023).

Criminaliteit

Met het communitaristisch perspectief deels overlappend, is de afgelopen decennia een veiligheidsdenken ontstaan waarin criminaliteit als een groeiend maatschappelijk probleem wordt gezien en wordt opgeroepen tot meer overheidsingrijpen (Boutellier et al., 2019; Boutellier et al., 2020; Beervoets et al., 2021; Noordanus, 2020; Noordanus et al., 2021). Het gaat daarbij om vormen van criminaliteit die in Nederland met de beleidscontainerbegrippen ‘*high impact crime*’ en ‘*ondermijnende criminaliteit*’ worden aangeduid. Bij *high impact crime* gaat het om voor de samenleving direct zichtbare vormen van criminaliteit met een hoge, directe maatschappelijke impact; voorbeelden zijn roofoverval, woninginbraak en moord. Bij *ondermijnende*

criminaliteit gaat het om criminaliteit die Boutellier et al. (2019), verband leggend met high impact crime, ook wel '*hidden impact crime*' noemen. Het gaat om vormen van criminaliteit die voor een deel van de samenleving onzichtbaar zijn, maar toch grote maatschappelijk impact hebben. Voorbeelden zijn georganiseerde drugshandel, mensenhandel en religieus extremisme (Boutellier et al. 2020; Boutellier et al. 2019; Nelen et al., 2023).

Terwijl de beleidsterm 'ondermijnende criminaliteit' zou kunnen doen denken dat het gaat om een fenomeen dat als een monster van buitenaf de samenleving beschadigt, behoudt 'georganiseerde' criminaliteit ruimte voor het besef dat de criminaliteitsvormen onderdeel zijn van de samenleving. Het gaat om criminaliteit (1) die primair gericht is op illegaal gewin, (2) waarbij systematisch misdaden met ernstige maatschappelijke impact worden gepleegd en (3) waarbij misdaden effectief en gewelddadig worden verduisterd (Van Ruitenberg, 2024). We zijn ervan overtuigd dat het concept 'georganiseerde criminaliteit' gezien de erkenning van de maatschappelijke inbedding meer recht doet aan het fenomeen en hanteren het daarom in dit artikel.

In de samenleving is urgentiebesef voor de aanpak van georganiseerde criminaliteit en high impact crime toegenomen, waarbij de focus in het bijzonder is komen te liggen op jeugdige plegers (Van Gestel, 2021; Abraham & Spapens, 2021; Weijers, 2022). Tegelijk is geregistreerde criminaliteit al jaren dalende, in het bijzonder jeugdcriminaliteit. Volgens politieregistraties en zelfrapportages is het aantal delicten onder minderjarigen sinds 2007 gehalveerd en is er in tegenstelling tot mediaberichten geen sprake van dat jeugdigen op steeds jongere leeftijd crimineel actief worden. Wel is er een stijging in het geregistreerde zeer ernstige geweld in de context van georganiseerde criminaliteit gepleegd door jeugdige daders. Ook zijn de recidivecijfers binnen die groep licht gestegen (Beijers et al., 2023; Weijers, 2022; Weijers, 2024).

Crimineel precair werk

Georganiseerde criminaliteit is ingebed in maatschappelijke structuren. Te denken valt aan witwaspraktijken waarin de formele en illegale economie met elkaar verstrengeld zijn en professionals, zoals elektromonteurs, laboranten, makelaars, financieel adviseurs, pakketbezorgers en vrachtwagenchauffeurs, die met hun specialistische beroepscompetenties crimineel geld verdienen in de productie van en handel in drugs. En te denken valt

aan jongeren en jongvolwassenen met een opeenstapeling aan problemen, die een vroege start in de criminaliteit maken (Van Koppen, 2021).

Jongeren worden in de eigen buurt, via vrienden van de straat en via familieleden stap voor stap in de georganiseerde criminaliteit geïntroduceerd (Weijers, 2022). Zij verdienen met hun criminele activiteiten geld, maar deze werkzaamheden zijn precariserend door zeer slechte en illegale randvoorwaarden, sociale en fysieke onveiligheid, fysiek en mentaal zware belasting en negatieve impact op de formele arbeidsmarktpositie. Het gaat om bijvoorbeeld het verrichten van hand-en-spandiensten voor andere criminelen, zoals het vervoeren van iets, of iemand observeren. Bij de uitvoer van zwaardere delicten kan worden gedacht aan het ontvoeren of liquideren van iemand zonder zicht te hebben op de precieze criminele bedoeling. Veel criminele groeperingen werken voor het uitvoeren van hand-en-spandiensten gericht met wisselende, relatief jonge mensen om hun activiteiten beter te kunnen verduisteren. Dat maakt continuïteit in samenwerkingsrelaties uiterst onzeker (Sergi, 2021). De sociale relaties in criminele kringen zijn precariserend door een conflictgevoelige, verharde sfeer waarin een gewelddadige afrekencultuur heerst (Van Gestel, 2021).

De financiële verdiensten van criminele jongeren en jongvolwassenen zijn uiterst onzeker. Het geld kan 'sneller' verdiend worden dan bij legale preciaire arbeid. Echter, beloningen kunnen ineens dalen doordat meer mensen zich voor een bepaalde criminele dienst aanbieden (Noordanus et al., 2021). Daarbovenop is een criminele activiteit kwetsbaar voor staking door externe factoren. Geld kan onderschept worden door andere criminelen of door overheidsinstanties. Ook kunnen criminelen en overheidsinstanties geldboetes opleggen met sterke verliezen als gevolg (Van Gestel, 2021; Noordanus, 2021). Als een misdrijf in de eigen woning plaatsvindt, kan deze ook worden gesloten met dakloosheid tot gevolg (Van Gestel, 2021).

Groei- en leermogelijkheden binnen de criminaliteit zijn beperkt. Slechts weinigen bereiken leidinggevende posities. Officiële certificering of formele leerwegen zijn in het criminele circuit een absurd idee. Mensen die over weinig crimineel talent beschikken, lopen daarbovenop ook groot risico door andere criminelen uitgebuit te worden (Van Gestel, 2021). En wie buiten criminele kringen bekendstaat actief te zijn in de criminaliteit, loopt risico op stigmatisering en komt moeilijker aan legaal werk (Van Koppen, 2023; Slotboom et al., 2023). Wel is criminaliteit voor sommigen juist aantrekkelijk vanuit een verlangen naar status, vertier en spanning (Noordanus et al., 2021; Sergi, 2021). Uiteraard is het risico op een strafprocedure inclusief detinering continu aanwezig (Van Gestel, 2021).

Desistance

Het blijkt uiterst moeilijk om aan de precariserende effecten van werken in de criminaliteit te ontsnappen. Mensen die herhaaldelijk crimineel actief zijn geworden en hiermee stoppen, maken een ingrijpend niet-lineair proces door. Dit proces wordt ook wel ‘*desistance*-proces’ genoemd. Bij desistance ontstaan gedragsverandering, identiteitsverandering en ook verandering in met wie en wat iemand zich verbonden voelt. Een combinatie van structurele, individuele en situationele factoren triggeren en ondersteunen de ontwikkeling in desistance. Welke precieze interne en externe processen, activiteiten, ervaringen wanneer werkzaam zijn in het bevorderen van desistance, is echter niet algemeen te stellen (Villeneuve et al., 2021; Donker, 2024; Slotboom et al., 2023). Wel is duidelijk dat bij desistance-ondersteuning een gecombineerde aanpak van controle en helpen het beste werkt. Aanspreken van motivatie en hoop, nadruk leggen op positieve verandering en ondersteunen in het ontwikkelen van verschillende kapitaaltvormen zijn werkzaam als zij verbonden worden met praktische hulp gericht op het wegnemen van hindernissen in de systeemwereld. Interventies primair gericht op straf, afschrikking of controle zijn niet effectief en kunnen zelfs recidiveverhogend werken (Villeneuve et al., 2021).

Werk als trigger in desistance-proces

Werk wordt gezien als een positieve trigger in het proces van stoppen met criminaliteit. Het gaat dan wel om werk dat als betekenisvol wordt ervaren en bijdraagt aan een positieve beroepsidentiteit en eigenwaarde. En ook is het bevorderlijk voor desistance als werk ingebed is in een werkrelatie met wederzijds commitment tussen werkgever en werknemer. De werkgever toont bereidheid om in de werknemer te investeren en de werknemer wil iets terugdoen. In een dergelijke arbeidsrelatie ontstaat er vanuit het werk ook sociale controle die de drempel voor criminele activiteiten verhoogt. Een voltijd dienstverband biedt daarnaast kansen het alledaagse leven zo in te richten dat praktisch gezien minder tijd ontstaat om ernaast crimineel actief te zijn (Laub & Sampson, 2003). In veel interventies gericht op desistance-bevordering wordt toeleiding naar werk gericht ingezet.

Echter zijn bovengenoemde beschermende factoren van werk te relateren aan hoge tewerkstellingskwaliteit en kwalitatief hoogwaardige arbeid. Dit terwijl mensen die vroeg zijn gestart in de criminaliteit een slechte arbeidsmarktpositie hebben. Zij hebben school vaak voortijdig verlaten

en beschikken dus over geen startkwalificatie en ook over geen tot weinig werkervaring in de formele arbeidsmarkt. Hun baankansen zijn het grootst in preciaire in plaats van kwalitatief hoogwaardige arbeid. De impact van juist preciaire arbeid op het desistance-proces, wordt in desistance-studies minder diepgaand besproken (Verbruggen et al., 2024). Duidelijk is wel dat preciaire arbeid een risicofactor is voor persistentie in criminaliteit (Laub & Sampson, 2003; Western & Sirois, 2019).

In dit artikel vragen we ons daarom af welke invloed specifiek precair werk heeft op het desistance-proces bij criminele jongvolwassenen. Wat is de impact van precair werk op andere leefgebieden en het toekomstperspectief van de jongvolwassenen? In hoeverre lijkt precair werk persistentie in criminaliteit te bevorderen of juist een desistance-proces te triggeren?

Context en methoden

Dit onderzoek is onderdeel van een breder onderzoek naar de aanpak Re-integratieofficier met Bart Reedijk als uitvoerende professional. Het onderzoek is gefinancierd door de Werkplaats Sociaal Domein Noord-Brabant. Doel van het bredere onderzoek is werkzame factoren in de praktijk van de re-integratieofficier te expliciteren, versterken en overdraagbaar te maken voor andere professionals. Het in dit artikel beschreven deelonderzoek heeft als doel de invloed van preciaire arbeid op het desistance-proces inzichtelijker te maken en hiervan handelingsperspectieven voor desistance-bevordering af te leiden.

Het veiligheidsbeleid in Nederland is toenemend gericht op het vergroten van de maatschappelijke weerbaarheid van kwetsbare bevolkingsgroepen tegen criminaliteit, met bijzondere aandacht voor minderjarigen en jongvolwassenen als (potentiële) criminelen. De aanpak is steeds integraler geworden wat betreft wetgeving, betrokken diensten en domeinen, heeft aandacht voor individuele, structurele en situationele factoren, en is zowel gericht op criminaliteitspreventie als re-integratie na detentie (Abraham & Spapens, 2021). Een ambitie om precariserende effecten van betaalde arbeid aan te pakken via wet- en regelgeving of sociale zekerheid sterker los te koppelen van arbeid, zoals Standing (2021) oppert, ontbreekt in deze programma's.

Bij criminaliteitspreventie en re-integratie van ex-gedetineerden zijn tal van organisaties betrokken vanuit het brede veiligheidsdomein (waaronder de strafrechtketen), het sociale en het zorgdomein. Het gaat om organisaties als de Dienst Justitiële Inrichtingen, Gemeenten, Zorg- en Veiligheidshuizen,

de drie in Nederland opererende reclasseringsorganisaties, woningcorporaties, scholen, jongerenwerk en tal van andere maatschappelijke organisaties, vrijwilligersorganisaties en zorginstellingen. Aanpakken zijn maatwerktrajecten waarin risicotaxatie voor criminaliteit, alliantievorming in het gedwongen kader en desistance-bevordering belangrijke thema's zijn. In de aanpak zijn de partijen van elkaar afhankelijk, maar lopen geregeld tegen samenwerkingsvraagstukken aan door verschillen in perspectieven en taakopvattingen van individuele professionals, organisatieculturen, financieringsstromen en de werking van macht, legitimiteit en urgentie binnen een samenwerkingsverband (Colijn, 2024).

Recentere zijn in Nederland een aantal programma's ingevoerd, gericht op het lerend ontwikkelen en ten uitvoer brengen van verbeterde integrale aanpakken voor criminaliteitsbestrijding en criminaliteitspreventie. Een van deze aanpakken is Re-integratieofficier, een interventie gericht op het voorkomen van recidive onder jongeren en jongvolwassenen. De re-integratieofficier wordt boven op alle in een casus reeds actieve professionals ingezet. Onderdeel van de interventie is belemmerende factoren en behoeften op een aantal leefgebieden (zoals wonen, financiën, werk en activiteiten) te inventariseren, hindernissen in de systeemwereld in kaart te brengen en integrale samenwerking aan te jagen om een stabiele basis voor re-integratie in de samenleving te creëren. Daarmee wordt precariteit onder de jongeren en jongvolwassenen verminderd met als achterliggende interventielogica dat precariteit recidiveverhogend werkt en zodoende teruggedrongen moet worden ter versterking van desistance en een veilige samenleving (Ecorys, 2022).

De functie van re-integratieofficier wordt ondertussen in meerdere steden geïmplementeerd, waarbij er tussen de steden verschillen zijn in taakstelling, mandaat en positionering van de re-integratieofficier. In het geval van Reedijk is de functie van re-integratieofficier direct onder de burgemeester gepositioneerd en heeft hij het mandaat ook bij weerstand van andere professionals doorbraken te realiseren en maatregelen te nemen ter desistance-bevordering.

Er worden vanuit de samenleving en Tweede Kamer kritische vragen gesteld over de ambities, interventiestrategieën en effectiviteit van interventies als Re-integratieofficier en de breed uitgerolde aanpak Preventie met Gezag (Beijersbergen, et al., 2023; Kamerstukken II, 36560 VI, nr. 14, 2024). De discussies zijn mede ingegeven door een WODC-studie waarin de effectiviteit van de Top 600-aanpak in Amsterdam niet kon worden aangetoond, in tegendeel, in de controlegroep kwam iets minder recidive voor dan in de interventiegroep. In de Top 600-aanpak recidiveerde 27%

van de plegers van high impact crime binnen een jaar en 77% binnen vier jaar (Beijersbergen et al., 2023). Een interventie is wel succesvol te noemen als delictpleging met 10% is teruggedrongen (Bosker, 2024).

Er is eerder onderzoek naar de kosten en baten van de interventie Re-integratieofficier gedaan, waarbij opvalt dat Reedijk bijzonder succesvol is in zijn aanpak. De jongeren recidiveren in zijn praktijk minder en hun perspectief verbetert in relatie tot meerdere leefgebieden (Ecorys, 2022). Ook uit een evaluatie van de re-integratieofficier door de opdrachtgevende Gemeente Dordrecht blijkt dat in de praktijk van Reedijk recidive zeer succesvol wordt teruggedrongen. Wel is de geëvalueerde interventiegroep relatief klein (N=44). Maar volgens registraties van politie, Openbaar Ministerie en Zorg- en Veiligheidshuis, blijkt dat slechts 22% van de mensen uit de interventiegroep binnen drie jaar opnieuw crimineel actief is geworden (Gemeente Dordrecht, 2021). Dit maakt dat de praktijk van Reedijk bijzonder interessant is voor nader onderzoek.

Meike Koop heeft in het werk van de re-integratieofficier gedurende een periode van twee jaar gemiddeld zeven keer per maand hele werkdagen participierend geobserveerd, betrokken professionals en criminele jongvolwassenen geïnterviewd en samen mondeling en schriftelijk gereflecteerd op de interventie.

In het artikel is kennis over honderden casussen uit de re-integratiepraktijk meegewogen, hebben wij met tien casussen diepergaand gewerkt en uiteindelijk vier casussen in nader detail in dit artikel exemplarisch behandeld. Wij hebben casussen met jongeren onder de 18 jaar gezien hun minderjarigheid om ethische en praktische redenen in deze studie geëxcludeerd. Veel van de geselecteerde mensen waren wel minderjarig op het moment dat zij in de caseload van de re-integratieofficier werden opgenomen. Overheidsbeleid is in de aanpak van jeugdcriminaliteit juist gericht op minderjarige jongeren – deels gecombineerd met jongvolwassenen. Omdat ook overheidsbeleid tot onze praktijkcontext behoort, halen wij in dit artikel geregeld ook jongeren aan. Als wij het over jeugdigen hebben, bedoelen wij zowel jongeren als jongvolwassenen.

Selectiecriteria voor de tien casussen waarmee we hebben gewerkt, waren dat het gaat om jongvolwassenen (1) die voor high impact crime en georganiseerde criminaliteit zijn veroordeeld, (2) over wie andere professionals uit het sociale, zorg- of veiligheidsdomein aangeven te vermoeden dat deze zich tot persistente daders ontwikkelen, (3) die in preciaire omstandigheden verkeren op meerdere leefgebieden, (4) die over geen of weinig formele opleiding en werkervaring beschikken, (5) die we over een termijn van

minimaal vier jaar hebben kunnen volgen aan de hand van dossiers en direct contact met de re-integratieofficier.

De eerste tien casussen die bij het doornemen van onze aantekeningen voldeden aan de selectiecriteria, hebben wij gekozen voor nadere analyse. De vier casussen die we nader beschrijven, hebben we gekozen om hun exemplarisch karakter. Zij zijn niet representatief voor de caseload van Reedijk, maar zijn gekozen om de verscheidenheid van de invloed van preciaire arbeid op desistance inzichtelijk te maken. We hopen daarmee zowel de beroepspraktijk als theorievorming te voeden.

In de analyse van de casussen hebben wij ons laten sturen door sensitizing concepts 'precaire arbeid', 'zeven leefgebieden' (wonen, financiën, sociale relaties, lichamelijke gezondheid, psychische gezondheid, en werk en activiteiten) en 'desistance-proces'. In de analyse zijn aantekeningen (interviewverslagen, observatieverslagen en dossieraantekeningen) door ons open gecodeerd. Onze inzichten hebben wij iteratief verrijkt met literatuur. Het onderzoek heeft kenmerken van antropologisch veldonderzoek en actieonderzoek. Koop heeft de rol van veldonderzoeker en actieonderzoeker en Reedijk van sleutelinformant en medeonderzoeker.

Resultaten

Bij de criminele jongvolwassenen uit onze studie gaat het om negen mannen en één vrouw, enkele hebben kinderen en acht hebben een migratieachtergrond, zowel eerste als tweede generatie. We zien dat de jongvolwassenen in meerdere leefgebieden problemen hebben ondervonden, ook voordat zij vanwege criminele activiteiten in aanraking kwamen met justitie. Velen van hen waren dak- of thuisloos, hadden een beperkt tot afwezig sociaal netwerk en problematische schulden tussen 8000 euro en 20.000 euro. Bij een aantal bestaat het vermoeden van een licht verstandelijke beperking of is deze ook gediagnosticeerd. Bijna allemaal hebben een geschiedenis in de jeugdhulpverlening. Op een uitzondering na hebben zij school voortijdig verlaten en als zij werkervaring vooraf aan detentie hebben opgedaan, was dat minimaal, kortstondig via een uitzendbureau, bijvoorbeeld enkele keren werken als afwasser of magazijnmedewerker. Zij zijn veroordeeld voor diverse delicten, zoals overval, geweldpleging, ontvoering, handel in drugs, doodslag, terrorisme, fraude en oplichting.

Hun toekomstperspectief is door betrokken professionals als negatief ingeschat. Ook is door reclasseringswerkers onder gebruik van gevalideerde risicotaxatieinstrumenten de kans op recidive hoog bevonden.

De jongvolwassenen zijn in contact gekomen met de re-integratieofficier omdat dit als voorwaarde door een rechter is opgelegd of doordat zij door een instantie zijn doorverwezen, bijvoorbeeld de sociale dienst of politie. Sommigen hebben ook op eigen initiatief contact opgenomen met de re-integratieofficier.

Bij het toeleiden naar werk zijn de jongvolwassenen door de re-integratieofficier over hun langetermijndoelen bevraagd en gestimuleerd om ambitieuze toekomstbeelden te formuleren. Het zien van toekomstwensen kan bij deze mensen gehinderd worden door bijvoorbeeld ervaren stress, laag zelfvertrouwen, geringe eigenwaarde en schuldbesef. Maar de open vraag: 'Wat zou je graag willen doen voor werk?' heeft een verrassend en ontwepend effect op veel van hen waardoor zij in mogelijkheden weten te denken. Toekomstwensen worden in het re-integratietraject vervolgens verbonden aan kortetermijnstappen. De jongvolwassenen ontvangen veel praktische ondersteuning bij het vinden van werk, zoals dat hun curriculum vitae wordt opgesteld en de re-integratieofficier aan een toekomstige werkgever of intercedent van een uitzendbureau over de reeds aanwezige kwaliteiten en ambities vertelt. In de praktijk zijn alle onderzochte jongvolwassenen begonnen met werk dat geen tot zeer lage scholing vraagt zoals fabriekswerk in de voedselproductie of opruimen van puin in de bouw. Het ging wel om werk dat om vaardigheden vraagt waarover zij op dat moment deels nog niet beschikten.

Werken wordt consequent in een transitiegericht perspectief geplaatst. De re-integratieofficier moedigt de jongvolwassenen aan te zien dat het vinden van een goede plek in de samenleving gepaard gaat met vallen en opstaan en een leven in detentie en criminaliteit een slecht alternatief is. Afhankelijk van wat de jongvolwassene meemaakt op de werkvloer en in andere leefgebieden, wordt in zeer regelmatig contact (in veel gevallen meerdere keren per week) kortcyclisch informeel leren gestimuleerd. Gesprekken duren maximaal tien minuten, maar vinden ook in appcontact plaats. Behandelde thema's zijn bijvoorbeeld leren nakomen van afspraken, afstemmen van slaap-waakritme op werkrooster en de omgang met conflicterende situaties.

De re-integratieofficier biedt een luisterend oor en impulsen voor optimistisch redeneren. De jongvolwassenen worden namelijk aangemoedigd succes bewust waar te nemen, aan henzelf toe te schrijven en uit te bouwen. Tegenslag wordt gekaderd als een uitzondering die overwonnen kan worden. Daarbij is er aandacht voor het belang dat oplossingswegen worden gevonden als de jongvolwassene problemen aan zichzelf toe te schrijven heeft alsook als problemen buiten de directe eigen macht liggen. Ook wordt regelmatig aangehaald dat tijdelijke ontberingen een investering in een betere toekomst

kunnen zijn, waarop straks met trots kan worden teruggekeken. Hiermee ontwikkelt de jongvolwassene discipline om te stoppen met kortetermijnbevreddiging die wellicht ongemak onderdrukt, maar ook het realiseren van toekomstdromen schaaft.

Vanaf een vroeg stadium wordt formeel leren ingezet door bijvoorbeeld een cursus ter verkrijging van het certificaat Veiligheid, Gezondheid en Milieu Checklist Aannemers (VCA-certificaat). Als de ontwikkeling van de jongvolwassene het toelaat, wordt ook gezocht naar verdere arbeidsscholing met als doel officiële certificaten te behalen en de arbeidsmarktpositie te verbeteren. Op een theoretische meerjarige opleiding wordt alleen ingezet als de jongvolwassene hiervoor een sterke intrinsieke motivatie heeft, inclusief de passende langetermijngerichtheid en financiële en praktische ruimte. Het behalen van een certificaat is, net als bijvoorbeeld het eerste legaal verdiende salaris, een kortetermijnsucces ten behoeve van een transitiegericht langetermijnperspectief. Dergelijke successen kunnen ook kortetermijnontberingen en tegenslagen verzachten en opwaartse mobiliteit bevorderen zonder toekomstdromen te schaden.

Ook op andere leefgebieden wordt vanaf de start van het re-integratietraject samen geïnvesteerd in verbetering. Te denken valt aan het organiseren van betalingsregelingen bij schulden en aanvullende psychosociale of praktische hulpverlening, wegnemen van hindernissen die vanuit hulpverlenings- en overheidsinstanties ontstaan en ondersteunen in het vinden van huisvesting. Al blijft dit laatste gezien de woningcrisis zeer moeilijk.

B.F.

B.F. is een man, in 2000 geboren en vanuit een ander land naar Nederland gekomen. Hij is alleenstaand en heeft geen kinderen. Hij heeft vooraf aan detentie kort als afwasser in de horeca gewerkt, maar heeft geen afgeronde schoolopleiding of certificaten behaald. Op zijn 21e raakte hij in een ander Europees land in verband met handel in drugs voor 3,5 jaar gedetineerd. Hij is na detentie naar Nederland gekomen en heeft een uitkering aangevraagd. De Sociale Dienst heeft erop aangedrongen dat hij een traject bij de re-integratieofficier start.

Aan het begin van het traject woonde B.F. op een kamer in de maatschappelijke opvang. Gedurende het traject is hij verhuisd naar een kamer buiten de maatschappelijke opvang. Ook heeft B.F. schulden en zijn gedurende het re-integratietraject in samenwerking met schuldhulpverlening betalingsregelingen getroffen. Hij heeft een licht verstandelijke beperking en beheerst de Nederlandse taal op een beperkt niveau.

B.F. is in het eerste jaar via een uitzendbureau aan schoonmaakwerk gekomen. De arbeidsomvang was gering en wisselend en het behouden van werk bleek moeilijk. Op randvoorwaardelijk gebied ging het regelmatig mis, bijvoorbeeld vond B.F. het moeilijk om de goede route te volgen om op werkplekken te arriveren. Na enkele maanden kon B.F. werken op een vakantiepark. Afgesproken was dat hij als flexkracht ingezet zou worden voor verschillende werkzaamheden, bijvoorbeeld patat bakken, pizza's bakken en afwassen. Hij ontdekte dat hij veel voldoening haalde uit het bakken van hamburgers. B.F. gaf aan: 'Als bakker van hamburgers maak ik hongerige mensen blij, dat zie ik in hun gezicht, en dat maakt mij blij.' Het repetitieve karakter van het hamburgers bakken vond hij prettig. Het vakantiepark zette hem in het vervolg alleen nog voor deze taak in. Hij heeft het zomerseizoen voltijd met overuren als hamburgerbakker gewerkt. In de wintermaanden kon hij voor een kleinere aanstelling in een restaurant elders vergelijkbaar voedsel bereiden. Hij is tot op heden drie jaar achter elkaar onder tijdelijke contracten gaan werken voor het restaurant afgewisseld met het vakantiepark. B.F. geeft aan het verschil in aanstellingsomvang prettig te vinden omdat hij in de zomermaanden weinig vrije tijd heeft maar hoge werkdruk en het in de wintermaanden rustiger aan kan doen.

Sinds B.F. werkt, is hij niet meer in aanraking gekomen met justitie. Ook niet in de wintermaanden. In het eerste jaar van het re-integratietraject ging hij nog veel met criminele mensen om, maar hierin is hij gekanteld. De begeleiding vanuit de re-integratieofficier was gericht op zelfvertrouwen opbouwen en zien welk werk bij de beperkingen, wensen, kwaliteiten en groeiomogelijkheden van B.F. past. Opvallend in deze casus is dat de eerste tewerkstelling in de schoonmaak precariserende effecten had omdat wisselende werkplekken te veel logistieke vaardigheden vroegen. Maar aspecten als repetitief werk, seizoenscontracten en fluctuatie in het aantal te werken uren, worden door deze man juist als positief in plaats van precariserend ervaren. Ook wordt hamburgers bakken als zinvol werk ervaren dat bijdraagt aan een positieve beroepsidentiteit.

L.T.

L.T. is een man, in 2001 geboren. Hij is alleenstaand en heeft geen kinderen. Hij is gedetineerd voor een geweldsdelict, maar er zijn vooral zorgen over extremistische overtuigingen, cannabisverslaving en psychische gezondheid. Hij is het re-integratietraject op initiatief van het Zorg- en Veiligheidshuis gestart. Bij aanvang woonde L.T. bij zijn ouders, gedurende het traject is hij zelfstandig gaan wonen.

Toeleiding naar werk is bij L.T. begonnen met een cursus om het VCA-certificaat te behalen. Vervolgens is hij onder minimumloon op oproepbasis gaan werken als bouwopruimer. Op deze manier leerde L.T. zich verhouden tot een mentaliteit van hard werken en kon hij op de bouw mensen uit verschillende beroepen zien werken. Na drie maanden heeft L.T. aangegeven dat het werk van een bouwopruimer hem te zwaar belast en hij in de elektrotechniek zou willen gaan werken. Hij is op oproepbasis als kabeltrekker bij een installatiebedrijf begonnen en werkte feitelijk voltijd. Het werk was evenzeer fysiek zwaar, maar toch vertelde hij meer werkplezier te ervaren. Hij gaf bij zijn werkgever aan heel graag tot elektromonteur te willen worden opgeleid en werd in de gelegenheid gesteld in de avonduren de mbo-opleiding te volgen en overdag bij het installatiebedrijf te werken. L.T. heeft het diploma behaald en ook werd zijn tijdelijk contract omgezet naar een vast contract. Niet lang hierna heeft L.T. zelf ontslag genomen en is bij een ander installatiebedrijf begonnen. Op kosten van dat bedrijf kon hij zijn rijbewijs halen en voor dat bedrijf werkt hij nu sinds vier jaar, tegenwoordig in vaste dienst.

De levenssituatie van L.T. is gedurende het re-integratietraject verbeterd. Hij is niet meer in aanraking gekomen met justitie. In de begeleiding waren thema's als het accepteren met preciaire arbeid te starten, positief bevestigen van doorzettingsvermogen en kansen zien en benutten belangrijk. L.T. neemt nog ongeveer tweejaarlijks contact met de re-integratieofficier op met de vraag of hij kan helpen vacatures in zijn installatiebedrijf te vullen.

Er zijn over L.T. in de afgelopen jaren geen zorgmeldingen of politieregistraties meer gekomen. Dit doet gegrond vermoeden dat hij niet meer crimineel actief is, ook niet als elektromonteur in de georganiseerde criminaliteit. Opvallend bij L.T. is dat hij startte vanuit een zeer slechte arbeidsmarktpositie. Maar dat een combinatie van formeel en informeel leren en het zelf initiëren van mogelijkheden tot opwaartse mobiliteit hebben geleid.

N.J.

N.J. is een man, eerste generatie migrant, geboren in 1999 en heeft een kind met een ex-vriendin. Hij heeft vijf jaar in het buitenland in detentie gezeten voor een levensdelict, en herhaaldelijk voor korte periodes voor diverse diefstallen en gewapende overvallen vastgezet. Hij maakte in zijn land van herkomst vanaf zijn tienerleeftijd onderdeel uit van een jeugdbende. Hij heeft geen opleiding afgerond. Hij was bij aanvang van het re-integratietraject dakloos en heeft in verband met geweldpleging toegangsverbod bij de lokale crisisopvang. Voor hem is door de re-integratieofficier

een begeleidwonentraject in een andere stad geregeld waar wij hem samen naartoe hebben gebracht. Maar daar is hij na enkele dagen vertrokken en door de politie opgepakt voor winkeldiefstal. Tijdens detentie heeft hij zelf met de re-integratieofficier contact opgenomen om hem te bedanken voor de inzet. Ook na detentie heeft hij contact met de re-integratieofficier geïnitieerd.

N.J. verkeerde na detentie in een precare levenssituatie doordat hij dakloos was en geen uitkering ontving. Hij gaf hierover aan gedwongen te zijn voedsel te stelen omdat hij anders niets kon eten. Hij wilde terugkeren naar zijn geboorteland, daar een vissersboot aanschaffen en een vredig vissersleven gaan leiden samen met een vrouw die hij hoopte te leren kennen. Hij had financiële middelen nodig om deze droom waar te maken. De re-integratieofficier heeft hem in reactie aangeboden te bemiddelen naar uitzendwerk om het nodige geld te sparen. N.J. gaf aan hierin alleen geïnteresseerd te zijn als het geld snel verdient omdat hij er anders niet op kon wachten. Hij had zich als doel gesteld binnen drie weken naar zijn thuisland te vertrekken. Na twee weken was met N.J. geen contact meer te krijgen terwijl WhatsApp-berichten wel aankwamen. Dit doet vermoeden dat hij niet gedetineerd raakte, maar mogelijk daadwerkelijk geld bij elkaar heeft gekregen en naar een ander land is vertrokken.

N.J. had de wens uit de criminaliteit te geraken, maar hij leek naar kortetermijnsuccessen in de criminaliteit te zoeken om op lange termijn een beter leven buiten de criminaliteit op te kunnen bouwen. Dit betekent niet dat er geheel geen tekenen van een desistance-proces te zien zijn. Bijvoorbeeld de bereidheid om in een begeleidwonentraject te starten en het initiëren van contact vanuit detentie, zijn hier tekenen van.

K.R.

K.R. is een in Nederland in 2001 geboren man, heeft geen kinderen. Hij heeft geen afgeronde beroepsopleiding, maar in het verleden wel een VCA-certificaat behaald. Hij heeft op uitzendbasis in de sector techniek gewerkt. Werk werd herhaaldelijk onderbroken door arrestaties en detentie. Hij heeft in totaal drie jaar vastgezet voor verschillende geweldsdelicten. Samenwerking met de re-integratieofficier werd opgelegd door de rechter.

K.R. heeft 8000 euro schulden waarvoor gedurende het traject betalingsregelingen zijn getroffen. Hij had geen eigen huisvesting, maar verbleef wisselend bij zijn moeder en vriendinnen. Hij werd door reclassering geplaatst in een begeleidwonentraject, maar dit traject werd vroegtijdig beëindigd omdat er conflicten met andere bewoners ontstonden. Hij bleef vervolgens dakloos totdat hij na anderhalf jaar door de re-integratieofficier

naar een woning vanuit leegstandbeheer werd bemiddeld. Het moment dat K.R. de sleutel van de woning kreeg, is door hem als zeer betekenisvol ervaren. Ook heeft hij de woning die in verloederde staat was, tot op een hoog niveau opgeknapt. Hij woont tot op heden in die woning. Omdat het om tijdelijke huur gaat, is wel onzeker tot wanneer.

K.R. heeft gedurende het re-integratietraject voor kortere tijd in tal van sectoren in diverse functies gewerkt. Voorbeelden zijn bouw opruimen, productiewerk, assisteren bij de aanleg van meterkasten en het logistiek aan- en uitleveren van gevaarlijke stoffen. Op dit moment volgt hij op het niveau van praktijkonderwijs een interne opleiding door mee te lopen met een verwarmingsmonteur. Zijn werkzaamheden bekijkend, zou kunnen worden gedacht dat hij van werk naar werk wisselt en in die zin een precair bestaan leidt. Het wisselen van werk werd in veel gevallen door hemzelf geïnitieerd, een enkele keer werd hij ook ontslagen toen hij werd opgepakt voor politieverhoor en de werkgever daar weet van kreeg.

K.R. beschouwt werk als inwisselbaar: hij werkt ergens tot hij erop is uitgekeken en gaat dan voor een andere baan. Reden voor baanwissel kunnen de werkzaamheden zelf zijn. Maar ook is hij een keer met een baan gestopt omdat voor hem het aantal te werken uren en hieraan verbonden salaris te laag waren. We zien dat hij gedurende het traject vooruitgang in functies wat betreft salaris, verantwoordelijkheid en vakkennis. Zelf geeft hij aan tevreden te zijn met zijn werksituatie en toekomstperspectief.

K.R. krijgt aanvullende hulp in de thuisadministratie en hij komt zo nu en dan met justitie in aanraking voor betrokkenheid bij conflicten met geweld. Wel is een straf omgezet naar voorwaardelijk met als argument dat hij structureel zijn levensonderhoud weet te verdienen uit arbeid en ook op andere leefgebieden vooruitgang bereikt.

Discussie

Waarde van precair werk

Op het moment dat de jongvolwassenen een traject bij de re-integratieofficier starten, is er sprake van multidimensionale precarisering, zichtbaar in alle of bijna alle leefgebieden. Het leefgebied 'werk en activiteiten' is kwetsbaar, onder andere door een verleden (en mogelijk heden) van precair werk in de criminaliteit, werkloosheid na detentie en het missen van een positief toekomstperspectief. Deze precaire situatie is het referentiekader waarmee de jongvolwassenen beginnen aan nieuw werk en ingezet wordt op desistance-bevordering.

Het is mogelijk dat deze situatie maakt dat precair werk door de jongvolwassenen snel als aanvaardbaar en zinvol werk wordt ervaren. Eleveld (2023) merkt in haar onderzoek naar bijstandsontvangers op dat als mensen niet in de formele arbeidsmarkt participeren, zij de situatie als destructief kunnen ervaren. Een passende invulling van het leefgebied ‘werk en activiteiten’ in combinatie met ruimte voor voldoende autonomie, is dan al snel een verbetering en kan een katalyserend positief effect hebben op andere leefgebieden.

In onderzoek naar arbeidsmigranten komt naar voren dat zij hun preciaire omstandigheden met hun eerdere ervaringen van precariteit en met de preciaire omstandigheden van anderen vergelijken en zodoende als vooruitgang kunnen ervaren (Van Doorn & Vijay, 2024; Newlands, 2024; Kerti et al., 2022). Zij accepteren preciaire arbeidsomstandigheden veelal vanuit een transitiegericht perspectief: hard werken onder kwetsbare omstandigheden beschouwen zij als een investering in een betere toekomst met opwaartse mobiliteit. Zij accepteren bewust ontbering van kortetermijnbehoeften ten behoeve van langetermijndoelen (Van Doorn & Vijay, 2024; Kerti et al., 2022).

We betwijfelen of de jongvolwassenen vanuit zichzelf een dergelijk transitioneel perspectief inbrengen, maar zien dat zij ervoor ontvankelijk zijn als de re-integratieofficier erop stuurt ontberingen in de huidige werksituatie te zien als een investering in een betere toekomst. Ook wordt er gestuurd op het waarnemen van kortetermijnsuccessen, zoals dat de jongvolwassene mijlpalen bereikt in formeel leren door certificaten te behalen. Het formele leren wordt met informeel leren gecombineerd. De re-integratieofficier voert reflectiegesprekken en geeft instructies en opdrachten gericht op het vergroten van competenties. Hierbij wordt rekening gehouden met de concentratieboog die negatief kan worden beïnvloed door bijvoorbeeld licht verstandelijke beperking en verhoogde stress. Daarnaast ziet de re-integratieofficier erop toe dat in de werkcontext, ook als er sprake is van precair werk, informeel praktijkleren plaatsvindt en werkzaamheden uitdagend blijven. De werkzaamheden blijken maar zelden precariserende effecten te kennen en er kan opwaartse mobiliteit in werk worden gesignaleerd. Dit ondanks dat het werk waarnaartoe de jongvolwassenen in het begin worden bemiddeld, wel degelijk als precair te kwalificeren valt.

Op dit gebied verschilt de situatie van de jongvolwassenen onder begeleiding van de re-integratieofficier met die van arbeidsmigranten. Startende arbeidsmigranten werken geregeld onder hun opleidingsniveau en identificeren zich maar zelden met hun actueel beroep (Newlands, 2024; Kerti et al., 2022; Standing, 2021). En na een periode gaat voor een groep arbeidsmigranten de kwaliteit van arbeid en tewerkstellingen inderdaad

vooruit, al blijven de omstandigheden voor velen ook precair wat betreft de arbeidscontractvormen, werktijden en salarisontwikkeling (Van Doorn & Vijay, 2024; Strockmeijer et al. 2017; Newlands, 2024; Kerti, et al., 2022).

Verbetering leefgebieden

Bij de meeste jongvolwassenen verbetert de situatie op vrijwel alle leefgebieden. Een vergelijking met arbeidsmigranten maakt opnieuw verschillen duidelijk. Veel arbeidsmigranten komen in Nederland werken vanuit een 'all inclusive' dienstverlening en zijn zodoende op vrijwel alle leefgebieden afhankelijk van uitzendbureaus. Voor de uitzendbureaus staat niet centraal dat de situatie op de leefgebieden verbetert, maar dat mensen als arbeidskrachten worden ingezet. Geboden woonruimte en tewerkstellingskwaliteit worden slechts mager aan juridische kaders getoetst (Van Doorn & Vijay, 2024). Willen arbeidsmigranten slechte werkomstandigheden of woonruimte niet accepteren, krijgen zij snel de boodschap dat zij net zo goed kunnen worden vervangen door een andere werknemer (Jansen Lorkeers et al., 2022; Strockmeijer et al., 2017).

Precair werk en persistentie in criminaliteit

We willen in deze discussie afsluitend wel stilstaan bij L.T., die elektromonteur is geworden. In literatuur over georganiseerde criminaliteit wordt genoemd dat elektromonteurs elektriciteit in drugslabs aanleggen (Van Koppen, 2021). Hoe groot is het risico dat L.T. elektromonteur wil worden om opnieuw crimineel actief te worden? Vanuit een re-integratietraject een beroep leren om actief te worden in de georganiseerde criminaliteit, lijkt onwaarschijnlijk (Van Koppen, 2021). Maar als niet voorbedacht, hoe groot is het risico dat L.T. op gegeven moment door criminelen wordt benaderd en als opgeleide elektromonteur in de drugsproductie gaat werken? Zou het realiseren van de opleidingswens het desistance-proces verder aansporen en zou tegenwerking juist terugkeer in de criminaliteit stimuleren? Deze vragen zijn kenmerkend voor spanningsvelden die zich bij het bevorderen van desistance voordoen. Spanningsvelden tussen risicotaxatie en repressieve aanpak versus vertrouwen, herstel en het creëren van kansen. In het re-integratietraject is de nadruk gelegd op het laatste en er zijn zoals in de resultatenbeschrijving aangegeven geen politieregistraties die tot nu toe aanleiding geven te denken dat L.T. opnieuw crimineel actief is.

Conclusie

In dit artikel hebben we ons afgevraagd welke invloed specifiek precair werk op het desistance-proces bij criminele jongeren en jongvolwassenen heeft. Dit omdat desistance wordt bevorderd door een verbetering van de leefgebieden, maar als het om werk gaat, preciaire arbeid risicovol wordt geacht persistentie in criminaliteit te bevorderen terwijl kwalitatief hoogwaardige arbeid en hoge tewerkstellingskwaliteit juist een positieve bijdrage zouden hebben aan een desistance-proces.

Bij veel van de jongvolwassenen lijkt mede dankzij precair werk een desistance-proces getriggerd en verbetering in meerdere leefgebieden plaats te vinden. We zien dat precair werk in combinatie met de begeleiding en toezicht van de re-integratieofficier de jongvolwassenen situationele factoren biedt zich in positieve zin op werk te richten, hieraan eigenwaarde te ontlenuen, stappen te zetten in het ontwikkelen van een beroepsidentiteit, nieuwe vaardigheden te ontwikkelen en de eigen financiële situatie te verbeteren. Ook zien we dat de jongvolwassenen minder bezig zijn met criminele activiteiten en een sociaal netwerk in de criminaliteit. Al is dit niet bij iedereen het geval, zoals de casus van N.J. laat zien.

We betwijfelen of werk dé trigger is voor desistance en zodoende dé springplank uit de criminaliteit. Veel meer zien we dat precair werk in de casussen geschikt lijkt als middel om aan desistance te werken. Zingeving lijkt daarin een centrale rol te spelen.

In interventies hoeft het toeleiden naar preciaire arbeid niet precariserend te werken. Graag herinneren wij in dit verband eraan dat het bij de gekozen casussen om allemaal mensen ging waar professionals hebben ingeschat dat de kans groot is dat zij zich tot persistente daders ontwikkelen in plaats van een leven buiten de criminaliteit op te bouwen. In veel van de casussen is het echter gelukt om de vicieuze cirkel van precarisering te doorbreken. Wij achten het zodoende belangrijk in begeleidingstrajecten positieve transitiegericht perspectieven door te laten klinken in relatie tot alle leefgebieden, ook (precair) werk, en mensen erin te stimuleren dit ook zelf te leren toepassen.

Literatuur

- Abraham, M. & Spapens, T. (2021). Drugscriminaliteit beheersbaar houden. *Justitiële Verkenningen*, 47(4), 85-101.
- Allan, B., Autin, K., & Wilkins-Yel, K. (2021). Precarious work in the 21st century: A psychological perspective. *Journal of Vocational Behavior*, 126, 1-13.

- Beervoets, E., Corsel, M., Fortuin, G., Kaal, K., & Van de Ven, M. (2021). *DOORBRAAK verzocht. Onderzoek naar kwetsbaarheden voor crimineel misbruik en (publiek-private) maatregelen in het beroepsgoederenvervoer over de weg*. Van de Ven Management, Training, Advies.
- Beijers, J., Tollenaar, N., & Van der Laan, A. (2023). *Cahier 2023-19. Ontwikkelingen in ernstig geweld door jeugdigen in de periode 2010 tot en met 2021*. WODC. Geraadpleegd op 26 augustus 2024, van <https://repository.wodc.nl/bitstream/handle/20.500.12832/3317/Cahier-2023-19-volledige-tekst.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Beijersbergen, K., Tollenaar, N., Kros, M., Piersma, T., & Weijters, G. (2023). *Cahier 2023-18. De effectiviteit van de Top600-aanpak. Een vergelijkend recidiveonderzoek onder veelplegers*. WODC. Geraadpleegd op 1 juni 2024, van <https://repository.wodc.nl/handle/20.500.12832/3313>
- Bosker, J. (2024). Beïnvloeden van afbouw in delictgedrag: RNR-model, Good Lives Model en effectieve interventies. In J. Bosker & A. Menger (Reds.), *Werken in gedwongen kader. Methodiek voor het forensisch sociaal werk* (pp. 86100). SWP.
- Bosmans, K., Van Aerden, K., & Vanroelen, C. (2016). Precaire arbeid in België. In M. Lamberts, L. Szekér, S. Vandekerckhove, G. Van Gyes, G., G. Van Hootegeem, Y. Vereycken, I. Hansez, P. Mairiaux, H. De Witte, K. Bosmans, K. Van Aerden, C. Vanroelen, G. Valenduc, & P. Vendramin. *Jobkwaliteit in België in 2015. Analyse aan de hand van de European Working Conditions Survey EWCS 2015* (pp. 247-269). KU Leuven & HIVA Onderzoeksinstituut voor Arbeid en Samenleving.
- Boutellier, H., Van Steden, R., Eski, Y., & Boelens, M. (2020). Een einde aan ondermijning. Boutellier, H., Boelens, M., Hermens, N. (2019). *Weerbare wijken tegen ondermijning. Contouren van een nieuwe strategie*. Verwey-Jonker Instituut.
- Over de opkomst en werking van een nieuwe veiligheidsstrategie. *Tijdschrift voor Veiligheid*, 19(1), 1-3-16.
- Colijn, J. (2024). De samenwerking tussen professionals en hun organisaties. In J. Bosker & A. Menger (Reds.), *Werken in gedwongen kader. Methodiek voor het forensisch sociaal werk* (pp. 162-175). SWP.
- Ecorys, 2022. *Onderzoek kosten en baten RIO. Eindrapportage kwalitatieve Mkba*. Geraadpleegd op 1 september 2024, van <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-fdagf852421b59b2988c6c95880d6e72odfeec05/pdf>
- Ferreira, M., De Grip, A., & Van der Velden, R. (2018). Does informal learning at work differ between temporary and permanent workers? Evidence from 20 OECD countries. *Labour Economics*, 55, 18-40.
- Franken, M., Kuiper, C., & Van der Sanden, P. (2022). *Bestaanszekerheid onder druk. De stand van zaken*. Movisie.
- Gemeente Dordrecht (2021). *Tussenevaluatie projecten Investeringsplan Sociaal Domein*. Geraadpleegd op 28 augustus 2024, van <https://raad.dordrecht.nl/>

- Documenten/Tussenevaluatie-Projecten-Investeringsplan-Sociaal-Domein-definitief-25-10-2021.pdf
- Jansen Lorkeers, L., 't Hooft, S., Lenkens, M., Wits, E., & Nagelhout, G. (2022). *Midden- en Oost-Europese werknemers in kwetsbare posities. Handvatten voor preventie en terugdringen van dakloosheid en verslaving*. Onderzoeksinstituut IVO en Stichting Barka.
- Kalleberg, A. (2009). Precarious Work, Insecure Workers: Employment Relations in Transition. *American Sociological Review*, 74, 1-22.
- Kerti, K., Kroon, B., Van Engen, M., Bleijenbergh, I., & Freese, C. (2022). Referentiekaders van Hongaarse arbeidsmigranten rond de kwaliteit van het werk in Nederlandse distributiecentra: Een narratieve benadering. *Gedrag & Organisatie*, 35(4), 455-483.
- Laub, J., & Sampson, R. (2003). *Shared Beginnings, Divergent Lives. Delinquent Boys to Age 70*. Harvard University.
- Newlands, G. (2024). 'This isn't forever for me': Perceived employability and migrant gig work in Norway and Sweden. *Economy and Space*, 56(4), 1262-1279.
- Noordanus, P. (2020). *Een Pact voor de Rechtsstaat. Een sterke terugdringing van drugscriminaliteit in tien jaar*. Aanjaagteam Ondernijning. Geraadpleegd op 10 juni 2024, van <https://www.riec.nl/documenten/publicaties/2020/11/11/pact-voor-de-rechtsstaat>
- Noordanus, P., Van der Torre, E., Tops, P., & Kester, J. (2021). *Preventie met Gezag. Een strategie voor weerbare wijken*. Aanjaagteam Ondernijning. Geraadpleegd op 14 juni 2024, van https://hetccv.nl/app/uploads/2023/09/GCO-Noordanus_Ondernijning_Preventie_met_Gezag.pdf
- Sergi, A. (2021). De 'disposable army' van georganiseerde misdaadgroepen. Onderlinge relaties en weerbaarheid in de onderwereld. *Justitiële Verkenningen*, 47(4), 37-46.
- Slotboom, A.-M., Eichelsheim, V., Van der Laan, A., & Hendriks, J. (2023). Jeugdige daders in de ambulante forensische zorg. In A.-M. Slotboom, V. van der Geest, V. van Koppen, & V. Hendriks (Reds.), *Criminele carrières en interventies. Verschillende dadergroepen belicht* (25-51). Boom criminologie.
- Standing, G. (2021). *The Precariat. The New Dangerous Class. Special Covid-19 Edition*. Bloombury.
- Strockmeijer, A., De Beer, P., & Dagevos, J. (2017). Mobiliteit binnen de perken. Zeer geringe positieverbetering van werknemers uit Oost-Europa bij een langer werkverleden. *Tijdschrift voor Arbeidsvraagstukken*, 33(4), 384-400.
- Van Doorn, N., & Vijay, D. (2024). Gig work as migrant work: The platformization of migration infrastructure. *EPA: Economy and Space*, 56(4), 1129-1149.
- Van Gestel, B. (2021). Liquidaties en de verbreding van excessief geweld. *Justitiële Verkenningen*, 47(4), 9-22.

- Van Koppen, V. (2021). Daders van georganiseerde misdaad: wie zijn het en hoe raken ze betrokken? *Justitiële Verkenningen*, 47(4), 23-36.
- Van Ruitenburg, T. (2024). *Barrières met effect. Afscheid van de onderwereld*. Avans Hogeschool.
- Villeneuve, M.-P., Dufour, I., & Farall, S. (2021). Assisted Desistance in Formal Settings: A Scoping Review. *The Howard Journal*, 60(1), 75-100.
- Vrooman, C., Boelhouwer, J., Iedema, J., & Van der Torre, A. (2023). *Eigentijdse ongelijkheid. De postindustriële klassenstructuur op basis van vier typen kapitaal. Verschil in Nederland 2023*. Geraadpleegd op 13 juni 2024, van <https://www.scp.nl/publicaties/publicaties/2023/03/07/eigentijdse-ongelijkheid>
- Weijers, I. (2022). Inleiding. In I. Weijers, *Jeugdcriminologie. Achtergronden van jeugdcriminaliteit. Criminele carrières en interventies* (pp. 5-27). Boom criminologie. 5-27.
- Weijers, I. (2024). Een halve eeuw jeugdcriminaliteit. *Justitiële Verkenningen*, 50(4), 80-93.
- Western, B., & Sirois, C. (2019). Racialized Re-entry: Labor Market Inequality After Incarceration. *Social Forces*, 97(4), 1517-1542.
- Wielers, R. (2023). Het veranderende narratief over de onderklasse: Van neoliberal naar communitaristisch. *Tijdschrift voor Arbeidsvraagstukken*, 39(3), 319-337.